

YABANCI DİL VE ANADİL ÖĞRENİMİNDE KRİTİK DÖNEMLER

Prof. Dr. Mehmet DEMİREZEN*

GİRİŞ

Dil öğrenimi sürecinde, ister anadil olsun ister yabancı dil öğrenimi olsun, ciddiye alınması gereken ve yaşa bağlı, somut olarak kanıtlanabilen bazı kritik dönemler vardır. Bu dönemler, aile-okul- çevre tarafından yeterli düzeyde işlenmezse, hem anadil hem de yabancı dil öğrenimi ile ilgili çalışmalarda büyük sorunlar ortaya çıkar. Hem anadil öğreniminde hem de yabancı dil öğreniminde kritik dönemlerin varlığı ilgili bilim dallarından gelen (örneğin, dilbilimi, neurodilbilimi, biodilbilimi, psikodilbilimi, fizyoloji ve diğerleri) bilgi ve bulgularla belirlenmiştir. Özellikle tıp bilim dalının radyoloji alanından alınıp uygulanan bilgiler, insan beyninin dil öğrenimi sırasında nasıl davrandığı, beyin merkezlerine nasıl kan akışı olduğu yapılan incelemelerle öğrenme olaylarının aynada izlenir gibi fotoğrafları çekilmiştir. Özellikle, **bilgisayar destekli tomografi** (computer assisted tomography, kısaca CAT) anadil öğrenimi ve yabancı dil öğrenimi olaylarında bilinmeyenleri bilinir kılmış, insan kafatasının açılıp beynini hiçbir ameliyata gerek kalmadan ekranda görünür duruma gelmiştir. Bu çalışmanın amacı, bu tür bilgilerin doğruluğunu, işlerliğini, dil öğretimiyle olan ilişkilerini irdelemek olacaktır.

KRİTİK DÖNEM GERÇEŞİ

Anadil ve yabancı dil öğreniminde kritik dönemin varlığının kanıtı en çok dilbilimi, biyolojik, nerolojik, fizyolojik ve psikolojik bilgilere ve bu alanların

---

* Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İngilizce Öğretmenliği Anabilim Dalı.

birbirleriyle örtüştüğü alanlardan gelir. Bu alanda, özellikle biodilbilimi (biolinguistics) ve sinirdilbilimi (neurolinguistics) doğrudan somut kanıt üretir, uygulamalarını yapar, kesin bilgi oluşturur. İnsan beyinde, 18 milyar kadar neuron öğrenme işi ile uğraşır. Beyinde oluşmaya başlayıp yerleşik düzene geçen işitme-konuşma-dinleme-anlama merkezleri bûluğ çağı süresince beyin sağ veya sol yarımküresine **odaklanır** (lateralization); odaklanma bûluğ çağı sonrasında tamamlanır. Bu nedenle bazı kişiler sol yarımküre denetimli (cerebral dominance), bazıları da sağ yarımküre denetimli olurlar. E. Lenneberg'e göre, sağ veya sol küresel denetim, 2. yaşta oluşmaya başlar ve 10-12. yaşta oluşum ve odaklanma tamamlanır (1967:176). Sağ elini kullananlarda sol beyin yarımküresine, sol elini kullananlarda sol beyin yarımküresine işitme-konuşma-dinleme-anlama beceri odakları kalıcı olarak yerleşir. Bu kalıcı yerleşim bûluğ çağı sonunda yaklaşık en geç 13. yaşta tamamlanır. İşte, bu odaklanmanın tamamlanması bitmeden bir yabancı dili öğrenmeye başlayan öğrenciler o yabancı dili hiç zorlanmadan rahatlıkla o dili anadili olarak yazan konuşan kişilerin beceri düzeyinde öğrenebilirler. Bu olayın fizyolojik, biyodilbilimsel, dilbilimsel, nerolojik ve nerodilbilimsel bir gerçeklik olduğunu kanıtlayan bazı varsayım, kuram ve yaklaşımlar üretilmiştir.

KRİTİK DÖNEM OLGUSU (Critical Period Hypothesis)

Dil öğreniminde kritik dönem varsayımı bilimsel bir gerçektir. Bu olgunun kanıtları birincil olarak biyoloji ve neroloji gibi tıp çalışma alanlarından gelir. Ayrıca biodilbilimi (biolinguistics) ve sinirdilbilimi (neurolinguistics) alanları da bu konuda kanıtlayıcı bilgi üretmektedir. Vücudumuzdaki neron sayısını belirtmede tutarlı rakamlara erişilememektedir ama tüm vücudumuzda 100 milyar kadar neron olduğu ve bunların 18 milyar kadarının beynimizde öğrenme süreci ile uğraştığı bilinmektedir.

Beyinde oluşan ve sonra yerleşme konumuna geçen işitme, konuşma, dinleme ve anlama merkezleri bûluğ çağına kadar beyin sol veya sağ yarımküresinde **bölgeleşir** (localization) ve bûluğ çağı bitiminde **odaklanma** (lateralization) süreci sona erer. E. Lenneberg'e göre, yarımküresel denetimin kurulması (cerebral dominance) 2. yaş ile 12-13. yaş bitiminde sona erer (1967: 176). Krashen'a göre bu olay 2-5 yaş arasındadır. Sağ ellerini kullananlarda beyin sol yarımküresi, sol ellerini kullananlarda beyin sağ yarımküresi dil kullanma yetisinin denetimini ele alır. Eğer kişiler anadillerini ya da bir yabancı dili bûluğ çağında işlem gören odaklanma (lateralization) tamamlanmadan öğrenmeye başlarsa, bu dilleri hiç zorlanmadan büyük bir rahatlık içinde öğrenirler. Böyle bir oluşumun temeli bütünüyle neronların esneklik yapısına dayanır. Sinir hücreleri, diğer bir deyişle neronlar, 2-13 yaş arası esnekliğini muhafaza ederler, 13. yaştan sonra bu esneklik

değişmeye sertleşmeye başladığından, öğrenme yine oluşur fakat güçlükler ortaya çıkar.

DİL ÖĞRENİMİ İLE İLGİLİ VARSAYIMLAR

Hem bir anadili hem de bir yabancı dil öğrenimi sürecini inceleyen bazı varsayımlar ortaya atılmıştır. Bu varsayımların her biri dil öğrenme olgusunu biraz daha değişik görüş açısından inceleyerek dil öğreniminde varlığına inanılan kritik döneme ışık tutarlar. Burada biyolojik yaş belirleyici bir kavramdır. Kritik yaş varsayımı (critical age hypothesis), kritik dönem varsayımı (critical period hypothesis), doğuştanlık varsayımı (innate hypothesis), bioprogram varsayımı (bioprogram hypothesis), konumlama varsayımı (stage hypothesis), sosyobiyolojik kritik dönem varsayımı (sociobiological critical hypothesis), L1=L2 varsayımı ve L2=L1 varsayımları bunlardan en önemlileridir.

1. Kritik Yaş Varsayımı (Critical Age Hypothesis)

Kritik yaş varsayımı, kritik dönem varsayımının değişik bir türüdür. Bu varsayım, “Genç ve yaşlı öğrencilerinin bir yabancı dili öğrenme becerileri belirleyen bir yaş sınırı var mıdır?” gibi bir soruya yanıt aramaktadır. W. Penfield ve R. L. Roberts tarafından 1959 yılında ABD’de üretilmiştir. Bu varsayıma göre, bir yabancı dili veya ikinci dili en kolay ve normal çaba ile öğrenmenin sınırı 12. veya 13. yaş bitimidir. Penfield ve Roberts 1959 yılında yazdıkları *Speech and Brain Mechanisms* adlı kitapta, bir yabancı dili en kolay biçimde öğrenilebilme yaşının yaşamın ilk on yılı içinde olduğunu bulmuşlardır. Çünkü, beyin esnek yapısı ergenlik yaşı bitiminde sertleşiyor, sağ ve sol beyin yarımküreleri birbirlerinden daha bağımsız hale geliyor. Dilsel becerilerin daha çok sol yarımküreye konuşturulduğunu ileri sürmüşlerdir. Beynin sinirsel yapısı değiştiğinden bûluğ çağı geçirilince yabancı dil öğrenirken zorluklarla karşılaşıldığını bulgulamışlardır.

Kritik yaş varsayımı, Amerikalı sinirdilbilimci E. Lenneberg (1921-1975) tarafından benimsenmiş ve Kritik Dönem Varsayımı (critical period hypothesis) adı altında incelenmiştir. S. Krashen da bu konuyu tartışanların arasındadır.

2. Kritik Dönem Varsayımı (Critical Period Hypothesis)

Çocuklar anadillerini herhangi bir özel eğitim alamadan biyolojik bir zaman çizelgesine göre doğal olarak, kolayca öğrenirler. Davranışsal Yaklaşım (behavioristic Approach) ve Davranışsal Kuram (behavioristic theory) bu konuyu kanıtlamıştır. Dili kolaylıkla öğrenebilmek için bir yaş sınırı bulunmuştur: Buna **kritik dönem** (critical period) adı verilmiştir ve 12 veya 13. yaşlarına kadar sürer. Beynin plastik yapısı bûluğ çağından önce esnek ve yumuşak olduğu için, 12 ve 13 yaş öncesinde bir dili çalışmaya başlamak dil edinimi (language acquisition) için bir avantaj olmakta, özellikle bir yabancı dili öğrenmek (learning a foreign

language) için de büyük bir avantaj sağlamaktadır. Bûluğ çağı sonrası, diğer bir deyişle 12 veya 13 yaş sonrası, beyindeki sinir dokularının esnekliğini yitirmeye başlaması nedeniyle, dil edinimi ve dil öğrenimi zorlaşmaya başlamaktadır. Edinme ve öğrenme yine oluşmakta, ama kritik yaş öncesi bu işe başlayanlara göre zor olmakta ve mükemmelleşme hemen hemen oluşmamaktadır. Örneğin, bir dili edinmeye veya öğrenmeye bûluğ çağı sonrası başlayanlarda sesletim (pronunciation) ve **büklüleme** (intonation) mükemmel olmamakta, halbuki önce başlayanlarda istenilen mükemmelliğe erişilebilmektedir.

Kritik dönem varsayımı ile ilgili iki kavram vardır: **Olgunlaşma tipi ve alıştırma tipi**. Olgunlaşma tipi yaklaşık olarak 11 yaş olarak belirlenen bir sınırla belirlenmiş olmakla birlikte, çocukların anadillerini rahatça ve kolayca öğrenmeleri için biyolojik temellerin yitirildiği döneme işaret eder. Alıştırma tipi, dil öğrenmek için kritik bir dönem olduğunu, ama bu dönemin sadece anadili öğrenmek için geçerli olduğunu ileri sürer. Anadili öğrenme tecrübesi, ileride öğrenilecek diğer dillerin biyolojik temellerini güdüler ve yeterli düzeyde temellerini atar (Hudson 2000: 172).

Bûluğ çağı sonrası bir yabancı dili öğrenmeye başlayan kişiler önceden oluşan dil becerileri merkezlerini kullanamamakta daha başka yerlerde yeni dil beceri merkezleri oluşturmak zorunda kalmaktadırlar. İşte, dili edinme ve öğrenmede ortaya çıkan zorlukların bir nedeni de budur. Bu durum için en iyi kanıt, bir ülkeye gelen göçmenlerde gözlenmiştir. Bu göçmenlerin çocukları o ülkenin dilini o ülkenin yurttaşları kadar iyi konuşmakta ve yazmakta, ama onların anne ve babaları dili edinme ve öğrenme başarısı çocuklarına göre çok zayıf olmakta, konuşmalarından o ülkeye göçmen olarak geldikleri açıkça belli olmaktadır. Dil edinme ve öğrenme ile ilgili bu tür izlerin varlığı **Kissenger Etkilenimi** (Kissenger Effect) (Brown 1994: 58) terimi ile belgelenmiştir. ABD'nin dışişleri eski bakanlarından Henry Kissenger, ABD'ye kritik yaş sonrası geldiği için, akıcı ve hızlı konuşup, cümlelerini düzgün kurduğu halde, sesletiminde ve akıcı konuşmasında Alman asıllı olduğunu ele veren sesletim özelliklerini saklayamamaktadır.

Kritik yaş sonrası oluşan sorunları sergileyen başka örnekler de vardır. Toplum yaşamından uzakta büyüyen çocukların sergilediği olgular bu varsayımın geçerliliğinin kanıtları olmaktadır. Ormanda bulunan vahşi çocukların dilsel becerileri de ilginç bulgular sunmaktadır. Isebelle adlı bir kız çocuğunun başına gelenler adeta bir ibret abidesidir. Isebelle, psikopat anne ve babası tarafından toplumdaki ayrılmış, 6 yaşına gelinceye kadar uzakta tutulmuştur. İlgililer tarafından bu duruma el konunca, Isebelle'nin hiçbir dili konuşmadığı anlaşılmıştır. Daha sonra normal toplumsal yaşama ve öğretime başlatılan bu kız

çocuğu, anadili olan Fransızca'yı öğrenmeyi bir yıl içinde başarmış, akranlarından hemen hemen hiçbir farkı kalmayacak bir düzeye gelmiştir. Isebell'e'nin sergilediği bu gelişme doğaldır, çünkü kritik yaşa erişmeden kendisi kurtarılmıştır (Trask 1999: 180).

Diğer bir kanıt 1970 yılında Genie adlı bir kızın öyküsüne dayanıyor. Genie, daha 18 aylıkken toplumdan uzaklaştırılmış, 14 yaşına kadar herkesten uzakta hapis hayatı yaşatılmıştır. Eriştiği 14. yaşından sonra kurtarılan bu kız, normal toplumsal yaşama başlayınca, anadilini öğrenmeye başlamış önce **tek-sözcük aşamasını** (one word stage) ve **iki-sözcük aşamalarını** (two-word stage) geçirmiş, İngilizce dilbilgisinin bazı özelliklerini edinmiş, edinme süreci hemen sona ermiştir. Yıllarca yoğun bir eğitimden geçirilmiş, ama belli bir başarı gösterememiştir. Bütünüyle dilsel becerileri 2,5 yaşındaki bir çocuğun dilsel becerileriyle sınırlı kalmıştır (Trask 1999: 181). 18 yaşına gelince, artikel (a, an, the) ve olumsuzluk ekini (not) cümlelerinde kullanamamıştır. Anne ve babası sol yarımküre denetimli (left hemisphere dominant) olan Genie'nin kendisinin sağ yarımküre denetimli olduğu anlaşılmış ve bu duruma şöyle bir açıklama getirilmiştir: Genie, sol yarım küresini bûluğ çağına kadar kullanamadığı ve böylece kritik yaş dönemi aşıldığı için, dil becerileri sağ yarımküreye konuşlanmıştır (Hudson 2000: 175-176). Demek ki dilden ve toplumdan yoksun olarak büyüme, odaklaşmanın yerini de belirleyebiliyor.

Kritik dönem varsayımını kabul etmeyen dilciler de vardır. Örneğin, bazılarına göre, sözdizimi ve sözcükleri edinmek için kritik yaş varsayımını destekleyen kanıt yoktur. Dil edinimi sürecine odaklaşma (lateralization) işlemi bitmeden başlanması bir dili öğrenmek için yeterlidir.

3. Bioprogram Varsayımı (Bioprogram Hypothesis)

Bu varsayım 1981 yılında ABD'de Bickerton tarafından geliştirilmiştir. Bu varsayıma göre, beyin ve sinir sistemimiz biyolojik olarak doğuştan anadilimizi öğrenmek için programlanmıştır. Asher'a (1977: 31-32) göre, çocuğun kafasında dilin dilbilgisini öğrenmesini kolaylaştıran doğuştan gelen bir aygıt vardır, işte bioprogram denilen işlem bu aygıtın içinde doğuştan yer alır.

İnsan dillerinin dilbilgisel yapılarında görüldüğü gibi, söz dizimsel yapılar değişik değişikdir. Sözdiziminin yapısı da böyle bir programı gösterir. Ama çocuklar bu değişik değişik bilgileri öğrenmeye doğuştan hazırdırlar, çünkü bu programı doğuştan beyinlerinde var olarak doğarlar. Bickerton'a (1981) göre, çocuklar daha konuşmaya başlamadan önce dinleyerek kavrama becerisini geliştirirler, taklit bile edemedikleri karmaşık söylemleri anlayabilirler. Diğer bir deyişle, çocuklar dinleyerek öğrenmeye başlarlar, anne ve babalarının konuşmalarına sözel karşılıklar verirler. Konuşmaların çocuklar tarafından

anlaşılması doğal olarak onların konuşma becerilerine kaynak olur.

Çocukların temel anlamsal farklılıkların ayırımına varmaları için doğuştan getirdikleri yetenekleri vardır. Böylece bu temel anlamsal farklılıkları anlamak onların özel bir dilbilgisi geliştirmelerine taban olur. Çocuklar her dilsel olayı bu bioprogramın içerdiği çizelgenin temel bir parçası olarak öğrenirler. Bu varsayıma göre, bazı kırma diller (creole) bioprogramın derin yapılarında görülebilir; çocukların anadillerinin yapıları bioprogramındaki doğru yapılara ne kadar yakınsa, kırma dilin özelliklerini de o kadar kolay ve hızlı öğrenirler.

Ergenlik döneminde çevreden gelen etkilere rağmen dil edinimi kolay ve hızlı gelişir. Bioprogram varsayımı, ergenlik çağı öncesi öğrenilen dil ile ergenlik çağı sonrası öğrenilen bir yabancı dili öğrenme sürecinde ortaya çıkan zorlukları saptamada yararlı olur.

4. Sosyobiolojik Kritik Dönem (Sociobiological Critical Period)

Bu varsayım 1988 yılında memelilerde ve bazı kuşlarda yapılan gözlemlere dayanılarak Thomas Scovel tarafından ortaya atılmıştır. Bu varsayım yabancı dil öğretimi için oldukça geçerlilik taşıyan bir oluşumdur, çünkü hem anadil hem de yabancı dil öğrenimi ile ilgili olan kritik bir dönemin varlığına işaret eder. Sosyobiolojik dönem de odaklaşma (lateralization) olayına dayanır. Ergenlik çağından önce çocukların beyni sadece anadillerin değil aynı zamanda yabancı dili de kolaylıkla öğrenebilecek bir esnekliğe sahiptir. Öğrenme süreci içinde çocuklar çevreleriyle vazgeçilmez sosyal bağlar kurarlar. Çevrelerindeki anne-baba, kardeşler, akrabalar ve aile dostlarının **özağız** (idiolect) ve lehçelerinden (dialect) doğal olarak ama farkında olmayarak etkilenirler, başkalarına bakarak kendi konuşma biçimlerin ve tonlamalarını, entenasyonlarını kurarlar. Böylece, ergenlik çağından önce, kendi toplumlarının özelliklerine uygun kendilerine özgü bir sosyal kimlik kurmuş olurlar. Bu beceri bir yabancı dili öğrenirken de işler. Bûluğ çağı sonrasında, hedef dilin özelliklerini ve tonlamasını edinmeleri imkansız gibidir. Bunu başaranların sayısı bir elin parmaklarının sayısını geçmez.

Görüldüğü gibi, sosyobiolojik kritik dönem varsayımı dikkate değer bir olgudur, çünkü hem anadilin hem de yabancı dilin ediniminde doğuştan ve çevreden gelen etkenlerin birleşmesini ortaya koymaktadır. Burada, eğitim psikolojisinde geçen ve pek önemle vurgulanmayan **Bakhtin'in** kuramından destek alınabilir. Bakhtin'in kuramına göre, söyleyebildiklerimiz ve yazabildiklerimizin hiçbiri bize ait değildir, bu özellikler toplumdan edindiklerimizin yansımasıdır (McCormick and Pressley 1997: 188). Diğer bir deyişle, çevremizdeki insanlar ve toplumumuzun diğer bireyleri, çocukların konuşma biçimlerine, düşünce sistemlerinin gelişmesine onların haberleri olmadan etki ederler. Örneğin, dindar bir aile ve çevrede büyüyen bir çocuğun konuşma biçimi, büklümlemesi

(intonation) ve söylemleri, tinerci sokak çocuklarının arasında büyüyen bir çocuğunkinden çok değişik olacaktır. Böylece, gerçek olan şudur ki çevremizde çok seslilik vardır, bu çokseslilik çocuğun kimliğini, kişiliğini, konuşma ve öğrenme biçimini onun farkında olmadan etkiler ve belirler.

5. Doğuştanlık Varsayımı (innateness Hypothesis)

A. N. Chomsky tarafından ortaya atılan bu varsayım, daha sonra **Doğuştanlık Kuramı** ve **Doğuştanlık Yaklaşımı** olarak gelişme göstermiştir. Bu kurama göre, çocuklar anadillerini öğrenmeye doğuştan yatkın ve hazır doğarlar. Dili öğrenme becerisi daha çocuğun doğduğunda beyinde var olan bir beceridir. Bu beceri **dil öğrenme aygıtı** (language acquisition device, LAD) olarak bilinir; çocuk sanki beyinde bir bilgisayarla doğar. Bu aygıtın işleyişine ve gösterdiklerine göre çocuk dili öğrenir. Bu aygıtın buluş çağından sonra görevlerinin ne olduğu henüz tam olarak saptanmamıştır.

6. Genetik Varsayım (Genetical Hypothesis)

Genetik varsayımı, Chomsky'nın doğuştanlık varsayımına çok benzemektedir. Bu varsayımın göre, insanın dil öğrenme becerileri genlerinde yazılıdır. Bu makalede ileri sürülen görüş şudur: İnsanlar konuşma genine sahiptirler. Çocuklar, dilin konuşulduğu bir çevrede dili kolaylıkla öğrenirler, dilleri gelişir, tıpkı dişlerinin çıkıp büyümesi gibi. Böylece, dil becerileri kalıtsal olarak var olan özel bir yapının tümünün işe koşulmasıdır.

7. Konuşlanma Varsayımı (Stage Hypothesis)

Genel olarak düşünüldüğünde, temel kanı anadil becerileri beyinin sol yarımküresinde konuşlanmaktadır. Bu bilgiye dayanarak, araştırmacılar yabancı dil öğreniminde beyin sağ yarımküresinin sorumlu olduğu görüşü üzerinde duruyorlar. Beynin sağ yarımküresi bir yabancı dili öğrenmede etkinlik kazanır. Özellikle **çift dillilerde** (bilingual) dilsel becerilerin odaklanması (lateralization) asıl inceleme alanı olmuştur. Beynin yarımkürelerinin dil becerileri etkinliği üzerine araştırılması yapılmaktadır. Konuşlanma varsayımı (stage hypothesis) anadilin öğrenilmesi üzerine yoğunlaşmamıştır. Halihazırda, yabancı dil öğrenilmesinde odaklanma (lateralization) olayının, buluş çağından sonra yabancı dil öğrenmeye başlayanlarda sağ yarımkürede olduğu varsayımı üzerinde araştırmalar yürütülüyor. Henüz araştırmalar sona ermemiştir.

8. Birinci Dil = İkinci Dil Varsayımı (L1= L2 hypothesis)

Bu varsayımın, yaş durumundan etkilenmeden, yetişkinlerin dil edinme aygıtını (language acquisition device) birinci dil ve ikinci dilin dilbilgisinin öğrenilmesinde eşdeğer biçimde kullanabileceklerini ifade eder (White 1985: 30). Bu varsayımın bulgularına göre, yabancı dili öğrenirken sesletimin mükemmel olması için dil çalışmaya başlamanın en uygun yaşı altı yaştır, halbuki dilbilgisi kurallarının

edinimi için ergenlik dönemi anahtar bir süreçtir (Long 1988). Gerçekten de sesletim öğrenimi ve tonlama öğrenimi, buluş çağını kaçırmamış göçmen çocuklarında gözlenmiş ve mükemmellik düzeyine erişen birçok olaya tanık olunmuştur. Doğal olarak, bûluğ çağı dönemini kaçırdıkları için anne-babalar göç ettikleri ülkenin dilinin sesletim ve tonlama özelliklerini edinmemekte, yabancı oldukları konuşmalarından hemen anlaşılmaktadır.

9. İkinci Dil= Birinci Dil varsayımı (L2 = L1 Hypothesis)

Bu varsayım, yetişkinlerin ikinci bir dili çocukların öğrendikleri düzeyde öğrenebileceklerini ifade etmek için üretilmiştir. İkinci dilin gelişiminin esas olarak birinci dil gibi olduğu görüşüne dayanır (Dulay and Burt 1974). Bulguları hâlâ tartışmalı durumdadır. Yetişkinlerin dil öğrenimi dil edinimi değil daha çok beceri öğrenimidir (Bley-Vroman 1988). Bu varsayımın ilkelerine göre, yetişkinlerin problem çözme stratejilerini kullanmaları ikinci dili de aynı biçimde öğrenmelerini engellemez. Bu konuda araştırmalar halen sürdürülmektedir.

SONUÇ

Anadil ve yabancı dil öğreniminde kritik dönemler olduğu biyolojik, nerolojik ve dilbilimsel bir gerçekliktir. Penfield ve Roberts (1959) çeşitli olaylardan dolayı beynin sol yarımküresinde beyin hasarı geçiren çocukların beyin incelemesini yapınca, onların dil becerileri yeniden kolayca yine sol yarımkürede geliştirdikleri merkezler yoluyla kazandıklarını, bûluğ çağını aşmış kişilerin bu durumu edinemediklerini kanıtladı. Buluş çağı sonuna kadar dil öğrenimi çalışmalarının hassas bir dönem olduğu böylece anlaşılmış oldu. Bu durumda, Montreal’de bir yetişkin olarak kendisinin Fransızca’yı neden o kadar zor öğrendiğini de anlamış oldu.

Lenneberg (1967) de Penfield ve Roberts gibi (1959) ergenlik çağına kadar olan yılları dil öğrenimi için biyolojik olarak aktif yıllar olduğunu saptamıştır. Doğumda çocukların iki yarımküresinin de eşit değerde olduğunu, sonraları dil becerilerinin büyük bir çoğunlukla sol yarımküreye, az oranda da sağ yarımküreye konuşlandığını gördü. Odaklaşmanın 2 yaş civarında başladığını ve 12 veya 13. yaşta tamamlandığını ileri sürdü. Lenneberg’in bulgularını Schumann’ın (1975) yılında geliştirdiği **duygu kuramı** (affective theory) desteklemiştir. Duygu kuramına göre, buluş çağına kadar olan yılların sosyal ve duygusal açıdan dil öğrenilmesi için çok duyarlı bir dönemdir Böylece, çocukluk döneminin dil öğrenimi için büyük bir avantaj olduğu, onların yaşamlarında bir dönüm noktası olduğu ortaya çıktı.

Lambert’e göre, anadillerini öğrenmeye başlayan öğrencilerin anadillerinin yanında 3-4 yaşlarına bastıklarında veya en geç 10 yaşına kadar bir yabancı dili öğrenmeye başlarsa, çiftdillilik (bilingualism) için büyük avantaj sağlanır; çiftdilli öğrenciler kavram oluşturmada daha beceriklidirler ve büyük ölçüde

düşünsel esneklik kazanırlar.Yine, çocukluk döneminin ilk yıllarında edinilen ikidilliliğin dikkate değer bilişsel (cognitive) yararları olduğu saptanmıştır (Reynolds 1975). Ayrıca, Ervin-Tripp (1974), Milon (1974) ve Hansen-Bede (1975) gibi araştırmacıların anadil ve ikidillilik üzerine yaptıkları çalışmalara göre, çocukların anadil ve yabancı dil öğrenme etkinliklerinde benzer strateji ve dilbilimsel özelliklerin varlığı açıkça ortadadır.

Bu makalede tartışılan kritik yaş varsayımı, kritik dönem varsayımı, sosyobiolojik varsayım, bioprogram varsayımı, genetik varsayım, doğuştanlık varsayımı, konuşlama varsayımı, birinci dil= ikinci dil varsayımı, ikinci dil= birinci dil varsayımı gibi dokuz adet varsayım türü, yabancı dil öğretimi alanında bir de biyolojik yaklaşım (biological approach) ve bir sinirdilbilimsel yaklaşım (neurolinguistic) yaklaşımların varlığına temel olmuşlardır. **Biyolojik yaklaşım** (biological approach) gibi bir çalışma alanının var olması gerektiği Bickerton (1984), O'Grady 1997) ve Jenkins (2000) tarafından belirtilmişti. Doğuştanlık varsayımının (innateness hypothesis) doğuştanlık kuramı (nativist theory) olarak geliştiği ve doğuştanlık yaklaşımına (nativist approach) dönüştüğü de önceden belirtilmişti.

Anadil ve yabancı dil öğrenimi süreçlerine ülkemizde de yakın zamanda bir yaklaşım yapılmıştır. İlk öğretimin yeniden yapılanmasında beş yıllık ilköğretim eğitimi üç yıllık orta okul eğitimi birleştirilmiş ve ilköğretim adı altında 8 yıla çıkarılmıştır. Önceki uygulamada, yabancı dil öğretimi orta okul birinci sınıfta başlıyordu ve bu durum 6. yıla rastlıyordu, ama yeniden yapılanma uygulamasında ilköğretimde yabancı dil dersleri 4. ve 5. sınıflara çekilmiş, ülkemizin yabancı dil eğitimi alanında son derece yararlı bir işlem yapılmıştır. Bu makalede belirtilen biodilbilimsel (biolinguistics) ve sinirdilbilimsel (neurolinguistics) bulgular ışığında son derece bilimsel bir işlem yapılmış, ikidillilik için evvelki uygulamaya göre yabancı dil öğrenimi için daha uygun bir ortam yaratılmıştır. Bu uygulama, ülkemizde bir veya iki yabancı dili öğrenmek isteyen öğrencilere daha bilişsel, daha kolay, daha çok akılda kalıcı biçimde zemin hazırlayacak, yabancı dili ve dilleri daha kolay konuşan öğrencilerin yetişmesine kaynak olacaktır.

KAYNAKÇA

Asher, J. 1977. Learning another language through actions: The complete teacher's guide book. Los Gatos, Calif. Sky Oaks Productions.

Bickerton, D. 1981. Roots of language. Ann Harbor: Karoma.

Bickerton, D. 1984. The language bioprogram hypothesis: Behavioral and brain sciences 7 (2), 173-221.

Bialystok, E. 1985. The compatibility of of teaching and learning strategies.

Applied linguistics 6:255-262.

Bley-Vroman, R. 1988. The fundamental character of foreign language learning. In Rutherford, W. and Sharwood-Smith, M. (eds.), *Grammar and Second language teaching*, Rowley, Mass., Newbury House.

Brown, H. D. 1994. *Principles of language learning and teaching*. New Jersey: Prentice Hall.

Brown, H. D. 2001. *Teaching by principles: An interactive approach to language pedagogy*. 2nd. Ed. Longman

Dulay, H. and Burt, M. 1974. You cannot learn without goofing. In Richards (1974).

Ellis, Rod. 1991. *Instructed second language acquisition*. Oxford: Blackwell Publishers.

Ervin-Tripp, S. 1974. Is second learning like the first? *TESOL Quarterly* 8: 111-127.

Hansen-Bede, Lynn.1975 A child's creation of a second language. *Working Papers on Bilingualism* 6:103-126.

Harmer, J. 2001. *The practice of English language teaching*. 3rd Ed. Longman

Hudson, G. 2000. *Essential introductory linguistics*. Mass. Blackwell Publishers.

Jerkins, L. 2000. *Biolinguistics: Exploring the biology of language*. Cambridge: Cambridge university press.

Krashen, S. 1973. Lateralization, language learning, and the critical period: Some new evidence. *Language Learning* 23: 63-74.

Krashen, Stephen D. 1986. Bilingual education and second language acquisition theory. In California State Department of Education 1986.

Lambert, Wallace E. 1972. *Language, psychology, and culture: Essays by Wallace E. Lambert*. Stanford, CA: Stanford University Press.

Lenneberg, E. H. 1967. *Biological foundations of language*. New York: John Wiley and sons

Long, M. 1988. *Maturational constraints on language development*. Mimeograph, University of Hawaii.

McCormic, C. B. and Pressley, M. 1997. *Educational Psychology: learning, instruction, assessment*. New York: Longman.

Milon, J. 1974. The development of negation in English by a second language learner. *TESOL Quarterly* 8: 137-143.

Mitchell, R. and Myles, F. 1998. Second language learning theories. New York: Oxford University Press.

Nunan, D. 1999. Second language teaching and learning. Boston: Heinle and Heinle Publishers.

O'Grady, W. 1997. Syntactic development. Chicago: University of Chicago Press.

Penfield, M. ve Roberts, L. 1959. Speech and brain mechanisms. New York: Atheneum press.

Schumann, J. H. 1975. Affective factors and problem of age in second language acquisition. *Language Learning* 25: 209-235.

Trask, R. L. 1999. Key concepts in language and linguistics. London: Routledge.

White, L. 1985. Is there a logical problem of second language acquisition?, *TESL Canada*, 2, 29:41.